

Etl Alex – Jójárt Krisztián

Kérdések és válaszok a varsói NATO-csúcs előtt

2016. május 20-án rendezte a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont a „From Newport to Warsaw – Measuring Central European contributions to NATO” című szakértői workshopot, majd május 23-án a „Questions and Answers Before the Warsaw Summit” című konferenciát. A workshop és konferencia során magyar, lengyel, cseh, szlovák, román és észt szakértők vitatták meg a NATO elmúlt két évének legfontosabb eredményeit és kihívásait a Chatham House-szabály szerint. Az alábbiak az elhangzott előadások és kommentárok lényegi elemeit tartalmazzák, és nem tükrözik a beszámoló íróinak álláspontját, véleményét az egyes kérdések kapcsán. Az összefoglaló négy nagyobb részre tagolható: értékeli a NATO-t és Európát érintő kihívásokat és fenyegetéseket mind keleti, mind pedig déli irányban; bemutatja a NATO kollektív védelmi rendszerének megerősítésére tett erőfeszítéseket a 2014-es walesi csúcstalálkozó után; körüljárja a keleti tagállamok képességfejlesztési intézkedéseit 2014–2016 között; végül pedig előretéknél a varsói csúcstalálkozóra és a visegrádi országok várható álláspontjára.

Kulcsszavak: NATO, védelempolitika, Varsó, Oroszország, elrettentés

Etl Alex – Jójárt Krisztián: Questions and answers before NATO's Warsaw Summit

The Center for Strategic and Defense Studies organized two international events in May 2016 as a forerunner to NATO's Warsaw Summit. The Central European expert workshop „From Newport to Warsaw – Measuring Central European contributions to NATO” on May 20 summarized how NATO's Wales decisions have been implemented by Central European countries, mapping up how these countries have responded to current threats and challenges, and contributed to collective defence, burden sharing and efforts of capability development within NATO. The conference „Questions and Answers Before the Warsaw Summit” discussed the foreseeable agenda of the upcoming Warsaw Summit of NATO on 8–9 July, 2016 and offered expert commentary upon what decisions Central European countries expect to see at the Summit. Under Chatham House rules participating experts offered comparative evaluations of the Visegrád Countries' national priorities in this regard.

Keywords: NATO, defense policy, Warsaw, Russia, deterrence

Kihívások és fenyegetések

A workshop és konferencia legfontosabb témái a NATO stratégiai helyzetének értékelése és a szövetség varsói csúcstalálkozásójának előkészítése voltak. A szakértők rámutattak arra, hogy a NATO bővítései, a „színes forradalmak”, a nyugati beavatkozások a Közel-Keleten, valamint Oroszország agresszív fellépései drasztikusan átalakították az európai biztonsági architektúrát, ami a „történelem visszatérését” eredményezheti a kontinensen, azaz elvezethet a hagyományos konfliktusok ismételt megjelenéséhez.

Ami a NATO-t közvetlenül érintő kihívásokat illeti, a szakértők a földrajzi perspektíva és a kihívás természete alapján két, egymástól elkülönülő problémakört neveztek meg. Így beszélhetünk keleti konvencionális, illetve déli nem konvencionális, komplex kihívásokról. Míg kelet felől egy határozottan és akár agresszíven fellépő Oroszország jelenti a fő kihívást a szövetség számára, addig délről komplex, csak részben katonai természetű kihívások jelennek meg, amelyek kezelésére a NATO csak korlátozott eszközökkel és tudással rendelkezik.

Oroszország

A szakértők kifejtették, hogy Oroszország agresszív fellépésének ténye Ukrajnában és máshol váratlanul érte az euroatlanti közösséget, ami abból fakad, hogy számos elemző összetévesztette az általánost a *kivétellel*. Amíg ugyanis az 1990-es években Oroszország belső gondjai miatt befelé fordult (kivétel), addig azt megelőzően a történelem során mindig expanzív politikát folytatott (általános), és ezt a mintát láthatjuk ma is. Moszkva azonban nem azért expanzív, mert offenzív, hanem azért, mert defenzív. Az orosz geopolitikai gondolkodás ugyanis a stratégiai mélység kialakítására épít. Oroszország a NATO keleti irányú bővítését fenyegetésként érzékeli, ennek értelmében tehát a Krím annexiója – csakúgy, mint a 2008-as orosz–grúz háború is – az *aktív védelmi* koncepció részeként következett be. Fontos aspektusa az Oroszország által képviselt kihívásnak a putyini elit saját hatalmi ambíciója is, amely a külpolitikai lépések mögött meghúzódó belpolitikai célok kérdését veti fel. Ennek kontextusában létezik a szíriai beavatkozásnak egy olyan valószerű olvasata is, amely a nagyarányú kelet-ukrajnai orosz veszteségekről való figyelemelterelés szándékát nevezi meg a beavatkozás fő indokaként. Szintén jellemzi a jelenlegi orosz politikai vezetést az opportunizmus, azaz ahol gyengeséget lát, azt igyekszik kihasználni, miközben a fontos döntések gazdasági következményeivel kevésbé számol. Az Oroszország jelentette kihívásokat három csoportba lehet sorolni, melyek más-más mértékben érintik a szövetség tagállamait.

1. Konvencionális katonai kihívás: Moszkva számára továbbra is prioritást élvez a haderőfejlesztés, a nagy erőket megmozgató tervezett és váratlan hadgyakorlatok száma pedig az utóbbi években jelentősen nőtt. Az a tény, hogy a földrajzi adottságokból fakadóan a balti térségben Oroszország katonai fölényrel rendelkezik, a három balti ország számára komoly kihívásként jelenik meg. Ezt erősíti Moszkva azon törekvése, mely az úgynevezett hozzáférést gátló/területmegtagadó (*anti-access/area-denial* – A2/AD) képességek kiépítésére irányul, ami a kalinyingrádi régión keresztül elvághatja a balti országokat a tengeri és szárazföldi utánpótlási vonalaktól egyaránt, valamint megnehezítheti a szövetséges erők mozgását a térségben.

2. Hibrid hadviselés: míg a balti országok biztonságpercepciójában a hagyományos háború fenyegetése is megjelenik, addig a kelet-közép-európai országok ezzel kevésbé számolnak, és inkább az úgynevezett hibrid hadviseléssel, annak is főként az információs és kiberelemezéssel tartanak.

3. Az eskaláció veszélye: azon provokatív légi manőverek, melyeket Oroszország alkalmaz a NATO-tagállamok katonai eszközeivel szemben, valamint Svédország és Finnország megfélemlítésére, komoly eskalációs kockázatot rejtenek magukban. Hason-

ló kihívást jelent az a tény is, hogy Oroszország hadgyakorlatai és nyilatkozatai során is igyekszik elmosni a határt a konvencionális és nukleáris képességeinek alkalmazási forgatókönyvei között. Ugyancsak kockázatot jelentenek az orosz légierő által Európa térségében, a nemzetközi légtérben és a NATO-tagállamok légtérének közvetlen közelében végrehajtott, olykor a polgári repülést is veszélynek kitévő manőverei, valamint a rövid idejű légtérsértő berepülések.

Az orosz biztonságpercepció

A workshop és konferencia foglalkozott az orosz biztonságpercepció feltérképezésével is, ami elengedhetetlen a két fél közti együttműködés és bizalom megteremtéséhez. Ennek kapcsán a szakértők kifejtették, hogy a NATO–Oroszország-, NATO–Egyesült Államok- és Egyesült Államok–Oroszország-kapcsolatok az orosz fél szemében elválaszthatatlanul összekapcsolódnak egymással. Az utóbbi években azonban számos változás ment végbe az orosz biztonságpercepcióban, amit az új Katonai Doktrína, valamint Biztonsági Stratégia is tükröz. Míg korábban nem a NATO, hanem a NATO bővítése jelent meg fenyegetésként Moszkvában, ez mára megváltozott, és egyre inkább a szövetség kezd veszélyforrásként megjelenni. Ezt jól mutatja, hogy a 2014 utáni stratégiai dokumentumokban a NATO már nem szerepel lehetséges partnerként, a 2015-ös orosz Biztonsági Stratégia pedig hangsúlyozza, hogy kevés esély mutatkozik a két fél közti együttműködésre. Az orosz fél stratégiai szinten számol a szankciók meghosszabbításával, amelyek célja szerintük leginkább az ország elleni nyomásgyakorlás fenntartása. Az Európával fenntartott kapcsolatokban Moszkva ezentúl várhatóan a bilaterális viszonyokra helyezi majd a hangsúlyt a szervezettekkel (NATO, EU) történő együttműködés helyett.

A NATO déli szárnya

A NATO déli szárnyával kapcsolatban öt stratégiai következtetés fogalmazódott meg. Az első és legfontosabb, hogy a szakértők hosszú ideig fennálló instabilitással és hatalmi vákuummal számolnak a térség jövőjét illetően. Az elmúlt évek, évtizedek tapasztalatai bebizonyították, hogy a NATO nem képes változtatni ezen a tendencián, így a továbbiakban is számítani kell a régiót érintő biztonsági kihívások széles skálájára, az aszimmetrikus fenyegetések fennmaradására és a sokszereplős konfliktusok állandósulására is.

A második következtetés a strukturálisan különböző polgárháborúk megjelenése a régióban, ami azt eredményezi, hogy a NATO és a nemzetközi közösség nem tudja egy bizonyos minta alapján kezelni a helyzetet. Ezt jól példázzák a szíriai és a líbiai konfliktusok közti különbségek is. Míg előbbinek – a helyi szereplők mellett – egy rendkívül intenzív regionális és globális színezete is van, utóbbi sokkal inkább csak a helyi szereplők közötti háborúnak mondható.

Harmadrészt, a globális terrorizmus elleni küzdelemben egy komplex stratégia kialakítása szükséges, hiszen a modern tendenciák egyértelműen bebizonyították, hogy már nem elegendő egy-egy szervezet vezetőségét kiiktatni. A terrorizmus problémájának állandósulása várható – a regionális instabilitás tartóssá válásával együtt.

Ezen túlmenően az utóbbi évek tapasztalatai tükrözik az öböl menti államok fontosságát – beleértve a kisebb szereplőket is. E témakör kapcsán a NATO-nak határoznia kell arról, hogy a kis államoknak milyen szerepe lehet a Szaúd-Arábia–Irán-rivalizálás során, valamint arról is, hogy mik a határai a velük történő pragmatikus együttműködéseknek. Összességében a legfontosabb cél egy átfogó öböl menti biztonsági architektúra kialakítása kell, hogy legyen.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a következő években újabb potenciális fenyegetések jelenhetnek meg, amelyek veszélyeztetik az euroatlanti térség biztonságát is. Ezek közül kiemelkedik Egyiptom és Algéria lehetséges destabilizációja, annak ellenére, hogy ezek az államok mindeztidáig kisebb mértékben voltak érintettek a térség problémáiban. Várhatóan a szíriai polgárháború túlterjeszkedik majd a határain, így egyre jelentősebb hatással lesz Jordánia és Libanon helyzetére is. Emellett továbbra sem várható Irak stabilizálódása. Általánosságban elmondható, hogy a globális olajárcsökkenés csak még nehezebb helyzetbe hozza a gazdaságilag amúgy is jelentős problémákkal küzdő régiót, mindent pedig csak tovább tetézi majd az egyre romló vízbiztonság is.

A NATO és a kollektív védelem

E fenyegetések és kihívások tükrében a 2014-es walesi csúcstalálkozón elfogadott Készenléti Akciótervbe foglalt adaptációs és viszontbiztosítási intézkedések végrehajtása az elmúlt két év egyik kulcsfeladata volt a NATO számára. Ezek közül a legjelentősebb sikereknek egyértelműen az alábbiak mondhatók: a NATO Reagáló Erőinek 13 ezer főről 40 ezer főre történő megnövelése; az 5 ezer fős, 2-5 napon belül telepíthető, Nagyon Magas Készenléti Összhaderőnemi Erő (VJTF) műveleti képességének elérése; 6 (+2) többnemzeti, a NATO-erők integrálását elősegítő vezetés-irányítási törzsnek (NFIU) a létrehozása a keleti tagállamokban; valamint – a SACEUR-ra ruházott jogosítványoknak köszönhetően – a gyorsabb politikai-katonai döntéshozatali rendszer kialakítása. Ezenfelül a walesi csúcson a tagországok kötelezettséget vállaltak arra, hogy védelmi költségvetéseik 20%-át fejlesztésre és beszerzésre fogják fordítani, és a következő évtizedben védelmi kiadásait a NATO által elvárt GDP-arányos 2% irányába növelik. A csúcs érdeme, hogy azóta sikerült a korábban szinte minden országra jellemző csökkenést lassítani vagy megállítani – a védelmi költségvetések szisztematikus növelése azonban csupán néhány országban indult meg. Ami a 2012-es chicagói csúcstalálkozón elfogadott védelmi és elrettentési koncepciót (DDPR) illeti, az abban foglaltak a megváltozott biztonsági környezet ellenére továbbra is érvényesek.

A NATO intézkedései mellett az Egyesült Államok által finanszírozott Európai Viszontbiztosítási Kezdeményezés is a szövetség megerősítésére törekszik. Ennek a programnak a keretében 2017-re várhatóan 3,4 milliárd dollárt költenek majd különböző hadgyakorlatokra és egyéb tevékenységekre. Így például Washington eggyel több gépesített dandárharcsoport telepítését tervezi az európai kontinensre – a jelenleg telepített Stryker dandárharcsoport és légi szállítású dandárharcsoport mellé. Mindezek mellett a szövetség láthatóságát jelentős mértékben növelik az Európa-szerte végrehajtott többnemzeti hadgyakorlatok is.

Európai ballisztikusrakéta-védelmi rendszer

A kollektív védelem megerősítése mellett továbbra is hangsúlyos elem az európai ballisztikusrakéta-védelmi rendszer kiépítése. Ahogy arra a szakértők rámutattak, 2015 második felében a rendszer a második fázisába lépett, miután telepítették az első szárazföldi Aegis komplexumot a romániai Deveselu bázisra. A következő fázist várhatóan 2018-ra éri el majd, amikor is a második szárazföldi Aegis komplexum is eléri a teljes bevetetőségi szintet a lengyelországi Redzikowo bázisán.

A rendszer ugyanakkor továbbra is komoly problémákkal küzd, mert bár az európai tagállamok az európai tervezésű és kivitelezésű eszközöket preferálnák, ennek megvalósítása a gyakorlatban több akadályba is ütközik. Ezen túlmenően az amerikai védelmi kiadások 2012 utáni jelentős csökkentése egyre nehezebbé teszi a kongresszus támogatásának megszerzését az európai rendszer kiépítéséhez. Mindemellett továbbra is folyamatos az orosz tiltakozás a projekt ellen, és a két fél által támasztott igények gyakran – így például az irányítási rendszer kapcsán – lényegében teljesen ellentétesek.

Kibervédelem

Az orosz–ukrán konfliktus mellett a NATO-nak egyre nagyobb figyelmet kell majd fordítania a kiberbiztonság kérdésére is. A jelenlegi 3,4 milliárd internethasználó száma várhatóan továbbra is rohamosan emelkedni fog, és 2020-ra a csatlakoztatott eszközök száma megközelítheti majd a 75 milliárdot. Mindez előtérbe helyezi a kiberbiztonság és a kibertámadások problematikáját. Ennek megfelelően a 2014-es walesi csúcstalálkozó keretében a NATO döntött kibervédelmi politikájának mélyítéséről, ami a magánszektorral történő együttműködést is magában foglalja. 2016-ban a NATO és az EU aláírta a Kibervédelemről Szóló Technikai Megállapodást is. E megállapodás a tapasztalatok megosztását és az információáramlást segíti elő a két szervezet között. Ugyanakkor a NATO kibervédelmi képességei technikai szinten lényegében egyoldalúak – csak a védelemre specializálódtak. A fő feladatok ennél fogva limitáltak a megelőző és védelmi intézkedésekre, támadóképeségek fejlesztése pedig egyelőre nem szerepel a nyilvános napirenden. A NATO stratégiai dokumentumok egyértelművé teszik, hogy a NATO a saját kommunikációs rendszerének kibervédelméért felelős elsősorban, valamint a kiberbiztonság a kollektív védelmi rendszer egyik kulcseleme is. Bár elméletileg van lehetőség az 5. cikkely aktiválására kibertámadás esetén, ha annak hatása eléri egy hagyományos támadás következményeit – erre azonban a NATO nem állapított meg speciális kritériumrendszert, így a döntéshozók eseti alapon tudják megvitatni az ilyen ügyeket. Összességében probléma, hogy a politikai szféra továbbra sincs tisztában a kibervédelem jelentőségével, és ennek eredményeképp nem fordít elég figyelmet a szektor fejlesztésére és kutatására.

Képességfejlesztés a keleti tagállamokban 2014 és 2016 között

Baltikum

A balti államok kapcsán a szakértők elmondták, hogy a Baltikum biztonságpercepcióját továbbra is jelentősen befolyásolja Oroszország, hiszen Moszkvára mindhárom állam fenyegetésként tekint. Ennek köszönhető az is, hogy mind Litvánia, mind pedig Lettország célul tűzte ki, hogy 2018-ra elérjék a GDP 2%-os ráfordítási arányát a védelmi kiadások terén. Emellett Lettországban visszaállították a sorkötelezettséget, valamint több beruházás is elindult a korai előrejelző rendszerek kiépítése érdekében. Ezen túlmenően jelentős bázisfejlesztések és modernizációs programok zajlottak le a Baltikumban, ahol a jelenlegi helyzetet úgy értékelik, mint amely lehetőséget biztosít a régóta halogatott védelmi reformok végrehajtására.

Lengyelország

Lengyelország szemében az elmúlt évtized egyfajta beruházás volt – beleértve az afganisztáni és iraki missziókat, valamint az európai ballisztikusrakéta-védelmi rendszert is – azért, hogy megerősítse helyzetét a szövetségben belül, hiszen Varsó számára már 2014 előtt is az Oroszország által jelentett kihívás volt a katonai erő modernizációjának fő mozgatórugója. Az elmúlt két évben jelentős NATO-hadgyakorlatokra került sor lengyel területen, amelyek közül az egyik legnagyobb a 13 ezer főt mozgató *Anakonda* gyakorlat volt. Ezen túlmenően 2016 során egy orosz támadást szimuláló hadgyakorlat megrendezésére kerül majd sor 31 ezer szövetséges katona részvételével. Bár az új kormány folytatja az elődjétől örökölt katonai modernizációs programot, több, a nyugati szövetségeseket kritizáló nyilatkozatot is hallgattunk, melyek szerint Lengyelországot másodrangú tagállamként, pufferzónaként kezelik.

Szlovákia

A szlovák tervek szerint az ország védelmi kiadásai a jelenlegi 1,16%-os ráfordítási arányról 2020-ra 1,6%-ra nőnek. A hadgyakorlatokban történő folyamatos részvétel mellett jelentős modernizációs programok is tervben vannak. Szlovákia 2018-ig szeretne beszerezni két Spartan szállító repülőgépet, valamint megegyezés született kilenc Sikorsky Blackhawk helikopter vásárlásáról is. 2017-re a Szlovákiába települő NFIU műveleti képességének elérése mellett átfogó reform is várható a stratégiai szinten (beleértve az új biztonsági, védelmi és katonai stratégiák elkészítését is). Továbbra is problémákat jelentenek azonban az infrastrukturális hiányosságok, valamint a háromdimenziós radarok és szárazföldi katonai járművek hiánya.

Csehország

A cseh haderő fejlesztésének garanciája az elmúlt években kialakított koalíciós megegyezés. Ezt stratégiai szinten a 2015-ös Biztonsági Stratégia, a 2012-es Védelmi Stratégia, valamint legnagyobb mértékben a cseh haderő 2025-ig szóló Fejlesztési Stratégiája biztosítja. A Fejlesztési Stratégia végrehajtása során lecserélik a cseh haderő BMP-2-eseit, illetve önjáró lövegek, többfunkciós helikopterek, páncélozott szállítójárművek, valamint egy kis hatótávolságú légvédelmi rendszer beszerzését tervezik. Ugyanakkor a cseh problémák között egyértelműen meg kell említeni a források szűkösségét és bizonytalanságát, valamint a beszerzések lassúságát is. Ezen túlmenően 5 ezerre tehető a fel nem töltött helyek száma a hadsereg személyi állományában, valamint nincs elég jelentkező – sem pedig kiképzési kapacitás – a kitűzött, évi 2 ezer fős újoncra felvételi szint eléréséhez sem. A költségvetés tekintetében a védelmi ráfordítások aránya 1,03%-ra tehető, és az a terv, hogy 2020-ra az ország elérje az 1,4%-os arányt. A fejlesztési tervek kihívásait jól tükrözi, hogy azok költsége 463 milliárd cseh koronára tehető, míg az erre reálisan elérhető összeg 2025-ig csak 455 milliárd korona. Ennek tükrében a cél a cseh haderő számára 2025-ig a 24 ezer fős haderő (valamint az ezt kiegészítő 3600 fős civil állomány) fenntartása.

Románia

A 82 ezer főt magában foglaló román haderőre fordított kiadások jelentős növekedést mutattak az elmúlt évek során. Ennek köszönhető, hogy a 2013-as 1,38%-os GDP ráfordítási arány 2016-ban várhatóan 1,7% körül alakul majd. Emellett politikai szinten 2027-re a cél a 2%-os küszöb elérése. 2015 óta teljesen bevezethető a romániai NFIU, valamint folyamatban van a Fetesti 86 katonai bázis modernizációja és a C-27J Spartan szállító repülőgépek beszerzési programja is. A varsói csúcstalálkozó után a román haderő többfunkciós korvettek, páncélozott szállítójárművek és újabb F-16-os vadászrepülőgépek beszerzését, valamint 2020-ig fregattjainak modernizációját is tervezi. Ezen intézkedések mellett 650 fővel továbbra is jelentősnek mondható a román hozzájárulás az afganisztáni *Resolute Support* művelethez.

Magyarország

Magyarország az elmúlt években kiegyensúlyozott álláspontot képviselt a NATO–oroszkapcsolatok tekintetében. Az ország egyértelműen támogatja a kollektív védelmi intézkedések megerősítését, ugyanakkor a magyar haderő fejlesztése az elmúlt években marginálisnak mondható. A célkitűzések között szerepel 2022-re az 1,4%-os GDP-ráfordítási arány, valamint 2017-re a 20%-os modernizációs-fejlesztési kiadási arány elérése. Várhatóan 2017 júliusára éri el a teljes műveleti képességet a Székesfehérvárra települő NFIU. Emellett Magyarország aktívan részt vesz a térségben zajló többnemzeti hadgyakorlatokban, valamint 2015 szeptembere és decembere között a balti légtérrendészeti feladatokat is ellátta. Továbbá az ország egy századnyi erővel járul hozzá a NATO VJTF-hez. A magyar haderő ugyanakkor jelentős problémákkal küzd: az elavult haditechnika és a források hiánya

egyre jobban érzékelteti hatását, és a newporti csúcstalálkozó óta eltelt közel két év elvesztegetett lehetőség maradhat a Magyar Honvédség történetében, ha nem születik döntés a védelmi kiadások jelentős, reálértékű növeléséről. Ezt jól tükrözi az is, hogy továbbra sem beszélhetünk a nagy fegyverrendszerek modernizációját szolgáló beszerzési programokról.

A varsói csúcstalálkozó

A varsói csúcstalálkozó fő kérdése várhatóan a keleti tagországok védelmének megerősítése érdekében telepített erők (állandó vagy ideiglenes) jellege, azok minősége és létszáma, valamint a nemzeti hozzájárulások megvitatása lesz. A szakértők jelenleg kevés esélyt látnak az állandó telepítésre, ami minden bizonnyal csalódás a balti országok és Lengyelország számára. Az ideiglenes, rotációs alapú (*persistent presence* és nem *permanent presence*) rendszer kialakítását preferálja az Egyesült Államok és az európai tagországok túlnyomó többsége is. Ennek létszáma azonban minden bizonnyal megerősítésre kerül majd Varsóban. A jelenleg formálódó NATO-stratégia a szakértők szerint lépéseket tesz egy hiteles biztosítás irányába. Emellett ugyanakkor a NATO-nak fenn kell tartania a párbeszédet Oroszországgal, de ennek előfeltétele a hiteles elrettentés kialakítása is. A legfontosabb, hogy meglegyen valamennyi tagországban a hajlandóság az elrettentés kiépítésére, a technikai részletek csupán másodlagosak. Ami azonban ezen konkrétumokat illeti, a szakértők szerint fontos a katonai jelenlét (legyen az akár rotációs alapon ideiglenes) erősítése a NATO keleti határain, Oroszország hozzáférést gátló/területmegtagadó képességeinek ellensúlyozása, valamint az orosz vezetés meggyőzése arról, hogy a nukleáris fegyverek bevetése nem lehet opció, azok korlátozott alkalmazása nem reális forgatókönyv. A közös válaszlépésnek három – politikai, katonai és jogi – pilléren kell nyugodnia. Politikai szinten folytatni kell a szankciós politikát, miközben fenn kell tartani a párbeszéd lehetőségét Oroszországgal a NATO–Oroszország Tanácsban és más fórumokon is. Katonai értelemben biztosítani kell, hogy a magasabb védelmi kiadások ne csak mennyiségi, hanem minőségi változásokkal is párosuljanak. Különösen a hírszerző-felderítő képességek és az elektronikai hadviselés eszközeinek fejlesztése kiemelt fontosságú. Ami a jogi pillért illeti, fontos, hogy nemzeti szinten ki legyenek alakítva azok a jogszabályi feltételek, amelyek lehetővé teszik a katonai erők békeidejű mozgásának (hadgyakorlatok), háborús alkalmazásba történő átmenetének, valamint szövetségi célokra történő mozgásának (kollektív védelem) minél gyorsabb és eredményesebb végrehajtását. Oroszország egyetlen előnye ugyanis a mind mennyiségi, mind pedig minőségi fölényben lévő NATO-val szemben a gyors döntéshozatal és reakcióképesség.

A szakértők egyetértettek abban, hogy az Ukrajnában alkalmazott hibrid hadviselés komoly kockázat, amellyel szemben növelni kell a tagországok ellenálló képességét. Ennek katonai vetületeként fontos, hogy az ukrán katonák megosszák tapasztalataikat a NATO-országok hadseregeivel. Nem katonai oldalról pedig leginkább a polgári lakosság felkészítése a legfontosabb, hogy kevésbé legyen fogékony a masszív orosz manipulációs törekvésekre. Az információs hadviseléssel szembeni védekezés egyben az „Iszlám Állam” elleni fellépés kontextusában is fontos, hiszen a terrorszervezet szintén használja és kihasználja a modern információs technológia által kínált eszközöket.

A V4-ek álláspontja a varsói csúcs előtt

A NATO-n belül az Oroszország jelentette kihívással szemben három markáns csoportvélemény bontakozott ki. Az első csoportba tartoznak a balti országok és Lengyelország, amelyek egyértelmű elrettentési politikát sürgetnek, ennek keretében pedig a NATO részéről állandó katonai jelenlétet. A másik csoportot a hagyományos kontinentális szövetségesek, Németország, Franciaország és Olaszország képviselik, amelyek mérsékelt megerősítést javasolnak, tartózkodva a provokatív lépésektől. A két csoport között fogalmazza meg álláspontját Washington, elkötelezve magát a szilárd és hiteles védelem garantálásában a NATO keleti felén, ugyanakkor – ahogy az fentebb említettük – szintén a rotációs alapú állomásoztatás jelentőségét hangsúlyozva.

Noha a V4-ek pozíciójáról szólva a felszólaló szakértők és kormányzati tisztviselők többsége leginkább úgy nyilatkozott, hogy az egyes országok véleménye nagyrészt hasonló és kevés különbség tapasztalható, addig az egyes államok saját álláspontjainak ismertetésekor jól látható különbség mutatkozott az egyik oldalon Varsó, a másik oldalon pedig a többi visegrádi ország között. Oroszország kérdésében Csehország, Szlovákia és Magyarország inkább a hagyományos európai NATO-országok pozíciója felé konvergál, Budapest számára különösen vonzó Berlin álláspontja, amely kiegyensúlyozott és mindig kész a párbeszédre. Mind a négy ország osztja a „360 fokos védelem” koncepcióját, vagyis hogy a NATO-nak mind a keleti, mind pedig a déli fenyegetéssel egyaránt foglalkoznia kell, a hangsúlyokban azonban némi eltérés figyelhető meg.

Lengyelország úgy értékeli, hogy a varsói csúcs történelmi jelentőségű lesz, és jó lehetőség megmutatni, hogy a kelet-közép-európai országok nem csupán a haszonélvezői a kollektív védelemnek, de aktívan hozzájárulnak a NATO biztonságához. Varsó kész hozzátenni a maga részét a szövetség védelmi képességeinek megerősítéséhez a Balti-tenger térségében partvédő rakétaszázad, nagy hatótávolságú rakéták, valamint különleges műveleti erők formájában. Ezenfelül 2018-ra elkészül a ballisztikusrakéta-védelmi rendszer lengyelországi eleme, amellyel kapcsolatban azonban Varsó minden fórumon igyekszik megerősíteni, hogy az nem Oroszország ellen irányul. A varsói csúcstalálkozóval kapcsolatban összességében Lengyelország erősebb előretolt NATO-jelenlétet szeretne elérni és azt, hogy a szövetség növelje a területvédelmi egységek jelentőségét. Ehhez Varsó egy független és önálló (100-150 ezer fővel operáló) haderőt kíván létrehozni, valamint tervben van a 2,5 (vagy akár 3) százalékos GDP-ráfordítási arány elérése is.

Csehország álláspontja szerint a „360 fokos megközelítés” tekintetében a nagyobb hangsúlyt a szövetség déli határain kibontakozott kihívásra kell helyezni. Ez egybeesik a cseh közvélemény biztonságpercepciójával, annak ellenére, hogy ez idáig a terrorizmus problémája egyáltalán nem, míg a migráció elenyésző mértékben érintette csak az országot. A csehek támogatják azon törekvéseket, melyek Oroszország hozzáférést gátló/területmegtagadó képességeinek ellensúlyozására és a hiteles elrettentésre irányulnak. Az orosz propaganda hatása erőteljesen érzékelhető Csehországban, komoly befolyást gyakorolva a társadalmi diskurzusra is. Ezt ellensúlyozandó a cseh vezetés fontosnak tartja a polgári lakosság felkészítését és egy hibrid hadviselés elleni NATO-stratégia elfogadását.

Ezentúl támogatja a NATO szélesebb körű reformját, valamint az afganisztáni misszió további folytatását, amelyben jelenleg 310 cseh katona vesz részt.

Szlovákia biztonságpercepciója a cseh és magyar nézőponthoz áll közel. Az ukrán válság kibontakozásakor a szlovák álláspont Oroszországgal kapcsolatban látványosan eltért a hivatalos NATO-pozíciótól, köszönhetően annak, hogy bizonyos szlovák cégek és üzleti körök hatékonyan csatornázták be érdekeiket a külpolitikai döntéshozatalba. A szlovák vezetés azóta elvégezte a megfelelő korrekciókat, így a nemzeti álláspont mára összhangba került a szövetségi elvárásokkal is. Ugyanakkor, noha retorikailag támogatja a határozottabb NATO-fellépést mind az orosz, mind a migrációs kihívással szemben, annak részleteiről nem igazán folyik diskurzus a szlovák döntéshozók körében. Vagyis a szlovák elit nem érzékeli úgy, hogy e kihívások közvetlenül fenyegetnék az ország biztonságát. Ahogy a fentebb már említettük, Szlovákia a walesi csúcstalálkozón vállalta, hogy GDP-arányos védelmi kiadásait 2017-re 1,6%-ra növeli, valamint, hogy 2020-ig felállít egy gépesített dandárt. Pozsony komoly eredményként mutathatja fel, hogy a védelmi költségvetésben a modernizációra és beszerzésre fordítandó 20%-os NATO-elvárást már sikerül ebben az évben megközelítenie. A védelmi költségvetés jelenleg 18%-át kitevő modernizáció nem a védelmi költségvetésből, hanem egy külön erre a célra előirányzott forrásból valósul meg. A fejlesztésekkel összefüggésben fontos cél, hogy csökkenjen a szovjet/orosz eredetű fegyverzet aránya a hadseregben. Szlovákiában szintén rendkívül aktív orosz érdekérvényesítési törekvések figyelhetők meg, ezért a hibrid hadviselés és különösen az információs hadviselés elleni védelem élveznek prioritást. Pozsony elkötelezett Ukrajna politikai támogatásában és az afgán biztonsági helyzet javításában, amelyhez mind pénzügyi, mind pedig katonai segítség formájában is hozzájárul. Afganisztánban jelenleg 50-60 szlovák katona teljesít szolgálatot.

Magyarország a többi V4-országhoz hasonlóan támogatja a „360 fokos megközelítést”. Az országot az ukrán válság egyrészt a magyar kisebbség helyzete, másrészt az orosz embargó miatt is rosszul érinti. A magyar kormány kiáll Ukrajna szuverenitása és területi integritása mellett, támogatja az ukrán reformokat, ugyanakkor el is várja azok mielőbbi végrehajtását. Ami a segítségnyújtást illeti, Magyarország egészségügyi téren nyújt támogatást Ukrajnának mind a sebesült ukrán katonák magyarországi ápolásában, mind magyar szakemberek Ukrajnába küldésével. Ezenfelül 100 000 euróval támogatja a NATO kibervédelmi együttműködését Ukrajnában, valamint egy vezetés-irányítási és kommunikációs rendszereket működtető (C4) szakértővel támogatja a NATO kijeji összekötő irodájának munkáját. Magyarország 2014-ben egy lövészsorozatot küldött Litvániába, ezzel az elsők között járulva hozzá a biztonságnövelő intézkedésekhez. A magyar pilóták pedig négy hónapon át vettek részt a balti országok légtérvédelmében. Magyarország vállalta, hogy 2022-re védelmi kiadásai GDP-arányosan elérik majd az 1,4, 2026-ra pedig az 1,8%-ot. Továbbá 2017-től rotációs alapon egy század méretű erővel fog ismét hozzájárulni a NATO keleti határának védelméhez. A NATO–Oroszország kapcsolat kérdésében Magyarország osztja Jens Stoltenberg NATO-főtitkár véleményét arról, hogy nincs visszatérés a régi ügymenethez („*no business as usual*”), ugyanakkor mindenképp fontosnak tartja a párbeszéd lehetőségének nyitva tartását. A NATO déli határait fenyegető kihívásokkal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy Magyarország már jelenleg is részt vesz közvetve

az „Iszlám Állam” elleni harcban, mivel 126 katona lát el kiképző feladatokat Erbilben, s a létszámot év végéig 150 főre tervezik bővíteni. Budapest érdekelt egy átfogó szír és iraki stabilizációs stratégia kidolgozásában, hogy rendezni lehessen a helyzetet, mielőtt az regionális konfliktussá bővülne. Afganisztánnal kapcsolatban fontos, hogy a magyar vezetés továbbra is szükségesnek tekinti Kabul pénzügyi és katonai támogatását, melyet a kormányzat 2020-ig meg is hosszabbított.

A szakértők szerint nem valószínű, hogy a V4-ek részéről egy, a chicagói csúcst megelőző közös nyilatkozathoz hasonló kormányfői nyilatkozatot sikerül majd elfogadni a varsói csúcs előtt. Ugyanakkor a visegrádi együttműködés védelempolitikai téren nagyon jó, az egyeztetések rutinszerűek mind a politikai, mind a védelempolitikai igazgatói szinteken egyaránt. A koordináció kultúrája tehát létezik a visegrádi országok között, ezért minden bizonnyal egyeztetni fogják egymással végső pozícióikat a csúcs előtt.